

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Штанцеля Сергія Едуардовича на тему «Публічне управління у сфері забезпечення фінансової безпеки в Україні», представлену до публічного захисту на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

1. Актуальність теми дослідження, зв'язок з науковими програмами, темами.

Забезпечення фінансової безпеки держави належить до числа найбільш складних і водночас найбільш актуальних завдань системи публічного управління. Для України ця проблема набуває особливої гостроти внаслідок повномасштабної воєнної агресії, посилення макроекономічних дисбалансів, зростання боргового навантаження, підвищення залежності від зовнішніх джерел фінансування та необхідності забезпечення стійкості фінансової системи в умовах тривалих безпекових загроз. За таких обставин фінансова безпека виступає одним із визначальних чинників збереження економічного потенціалу держави, підтримання стабільності бюджетної, банківської, валютної та податкової підсистем, а також гарантування належного рівня виконання державою своїх соціальних і економічних функцій.

Проблематика фінансової безпеки держави посідає важливе місце у працях вітчизняних і зарубіжних учених, проте низка питань залишається недостатньо дослідженою. Насамперед це стосується формування інтегрованих механізмів публічного управління фінансовою безпекою, удосконалення методичного інструментарію оцінювання фінансових ризиків, розвитку організаційно-управлінських механізмів координації діяльності суб'єктів управління та розроблення стратегічних підходів до забезпечення фінансової стійкості держави в умовах воєнного та повоєнного розвитку.

Актуальність дисертаційної роботи підсилюється її практичною спрямованістю на розв’язання проблем удосконалення механізмів публічного управління у сфері забезпечення фінансової безпеки України, що має вагоме значення для розвитку науки державного управління та практики діяльності органів державної влади.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність та новизна.

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дає підстави констатувати, що автором виконано цілісне, завершене та логічно побудоване наукове дослідження, присвячене вирішенню актуальної наукової проблеми розвитку теоретико-методологічних засад та удосконалення механізмів публічного управління у сфері забезпечення фінансової безпеки України.

Структура дисертації характеризується внутрішньою логічною послідовністю та повною відповідністю поставленій меті дослідження. Робота складається зі вступу, п’яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Послідовність викладу матеріалу забезпечує системне розкриття проблематики, починаючи від теоретико-методологічного обґрунтування сутності фінансової безпеки держави та завершуючи формуванням практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів публічного управління у зазначеній сфері.

Об’єкт дослідження – забезпечення фінансової безпеки держави.

Предмет дослідження – публічне управління у сфері забезпечення фінансової безпеки в Україні

Мета дисертаційного дослідження полягає в обґрунтуванні комплексу концептуальних положень та формування практичних рекомендацій щодо удосконалення публічного управління фінансової безпеки.

Аналіз змісту дисертації засвідчує, що поставлена мета досягнута повною мірою, а визначені завдання успішно вирішені, зокрема:

Вперше:

– обґрунтовано напрями формування і реалізації публічного управління забезпеченням фінансової безпеки держави, який, на відміну від наявних наукових підходів, ґрунтується на виділенні чотирьох взаємопов'язаних складових: I системної, II інституційної, III суб'єктної та IV об'єктної, що у сукупності формують цілісну архітектуру управлінського впливу, та забезпечує узгодження стратегічних і операційних цілей фінансової безпеки держави, передбачає чітку ідентифікацію суб'єктів публічного управління, відповідальних за виявлення, запобігання та нейтралізацію загроз на макро-, мезо- та мікрорівнях, а також інтегрує інституційні, правові, організаційні та інформаційно-аналітичні умови функціонування системи;

– окреслено стратегію публічного управління забезпеченням фінансової безпеки держави, яка, на відміну від існуючих, побудовано на рівневому форматі взаємодії інститутів публічної влади та чіткому нормативно-правовому закріпленні процесів функціонування органів державної влади, державних інституцій, процедур і інструментів, спрямованих на підтримання стабільності фінансової системи та протидію багаторівневим загрозам, де концептуально розмежовано та інтегровано правову, інституційну та інструментальну складові механізму, для яких визначено зміст, функціональне наповнення, логіку взаємодії та роль у досягненні цільових параметрів фінансової безпеки держави;

– розроблено методику оцінювання ефективності та результативності публічного управління у сфері забезпечення фінансової безпеки України, яка, на відміну від існуючих, базується на поєднанні інтегральних показників фінансової безпеки держави; системи ключових індикаторів діяльності суб'єктів управління; порогових значень параметрів фінансової стійкості; алгоритму комплексної оцінки, що забезпечує розмежування внеску окремих механізмів і суб'єктів управління у формування кінцевого результату, та забезпечення багаторівневого оцінювання від окремої інституції до всієї системи публічного управління з одночасним урахуванням інституційної спроможності, якості нормативно-правового регулювання та узгодженості управлінських рішень, що

створює науково обґрунтоване підґрунтя для корекції публічної політики у сфері фінансової безпеки держави;

Удосконалено:

– методичний підхід до функціонального аналізу складових публічного управління забезпеченням фінансової безпеки держави, який, на відміну від наявних видів аналізу, базується на застосуванні матричного розподілу функцій, повноважень і відповідальності між ключовими суб'єктами публічного управління, зокрема центральними органами виконавчої влади, фінансовими регуляторами, органами контролю, аудиту, аналітичного та наглядового моніторингу, де ідентифікуються дублюючі та паралельні управлінські процеси у сфері фінансової безпеки, виявляються зони невизначеної управлінської відповідальності за відсутності чіткої прив'язки до суб'єктів або механізмів реагування. Забезпечено визначення дисбалансів і розривів у координаційних механізмах між інституціями різних рівнів у напрямі підвищення чіткості, узгодженості та логічної впорядкованості функціонування системи забезпечення фінансової безпеки;

– модель публічного управління секторальною фінансовою безпекою держави, яка, на відміну від існуючих, удосконалена шляхом формування організаційно-функціональної конструкції координаційного центру управління фінансовими ризиками та оптимізації внутрішньо- і міжвідомчих взаємозв'язків між суб'єктами системи, що передбачає регламентовані процедури прийняття управлінських рішень з чітким розмежуванням відповідальності та етапів їх узгодження, функціонування блоків оперативної інформаційної взаємодії для безперервного обміну релевантними даними між секторальними інституціями;

– науково-методологічний підхід до здійснення прогностичної оцінки рівня фінансової безпеки України, який, на відміну від існуючих підходів, ґрунтується на застосуванні інтегрального індексу з агрегуванням результатів статистичного, індексного та сценарного аналізу та формуванні єдиної методичної конструкції оцінювання, через систему порогових індикаторів

фінансової стійкості та їх вагового наповнення з урахуванням домінантних внутрішніх і зовнішніх факторів впливу;

– систему оцінювання ефективності та результативності публічного управління забезпеченням фінансової безпеки в Україні, яка, на відміну від вузькоіндикативних підходів, базується на концептуальному поєднанні кількісних, якісних та інституційних показників та включає формування інтегрованої групи ключових індикаторів фінансової безпеки з урахуванням їх вагового впливу на різні підсистеми;

Набули подальшого розвитку:

– категоріально-понятійний апарат теорії державного управління у частині ключових дефініцій "фінансова безпека держави", "забезпечення фінансової безпеки держави", "публічне управління у сфері забезпечення фінансової безпеки", "механізм публічного управління у сфері забезпечення фінансової безпеки держави" шляхом систематизації та критичного переосмислення наявних наукових підходів до їх тлумачення, уточнення змістових характеристик і логіко-структурної побудови зазначених категорій;

– підходи до узагальнення та структуризації нормативно-правової бази і європейської практики у сфері публічного управління забезпеченням фінансової безпеки, які, на відміну від наявних оглядових досліджень, доповнено методичним обґрунтуванням поетапного алгоритму імплементації норм Європейського Союзу в українське інституційне середовище, а також такі складові: 1) процедура ідентифікації релевантних регуляторних, наглядових та координаційних практик ЄС; 2) формування дорожніх карт імплементації з урахуванням безпекових викликів, інституційних обмежень і специфіки функціонування фінансового сектору України;

– інструментарій публічного управління у сфері забезпечення фінансової безпеки держави шляхом розроблення розгорнутої типології регуляторних, фінансових, монетарних, наглядових, інституційних, інформаційно-аналітичних та комунікаційних інструментів із визначенням їх змісту, умов застосування, обмежень та очікуваних результатів для різних груп стейкхолдерів, та на відміну

від наявних класифікацій, запропонований інструментарій забезпечує формування адаптивних, адресних і гнучких комбінацій засобів управлінського впливу відповідно до змін безпекового середовища, що підвищує ефективність державних рішень і сприяє зміцненню стійкості фінансової системи в умовах зростання внутрішніх та зовнішніх ризиків.

Науково-теоретичну та методологічну основу дисертаційного дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань публічного управління, державного регулювання, фінансової безпеки та управління фінансовими ризиками, законодавчі й нормативно-правові акти України, стратегічні документи органів державної влади, міжнародні стандарти та рекомендації щодо забезпечення фінансової безпеки держави.

У методологічну основу дисертаційної роботи здобувачем покладено комплекс загальнонаукових, спеціальних та прикладних методів дослідження, серед яких:

а) методи аналізу, синтезу, наукової абстракції, узагальнення та систематизації, застосовані при формуванні понятійно-категоріального апарату дослідження, уточненні сутності фінансової безпеки держави, механізмів публічного управління та індикаторів фінансової безпеки;

б) системний, комплексний та концептуальний аналіз, використані при дослідженні фінансової безпеки як багаторівневої системи, визначенні взаємозв'язків між її складовими та обґрунтуванні концепції підвищення фінансової стійкості держави;

в) структурно-функціональний метод, який використано під час побудови моделі механізмів публічного управління фінансовою безпекою, визначення функцій суб'єктів управління та розроблення організаційно-управлінської архітектури системи фінансової безпеки;

г) історичний метод, застосований для аналізу еволюції механізмів забезпечення фінансової безпеки держави та трансформації підходів до державного регулювання фінансової сфери;

д) методи порівняльного аналізу, логічного узагальнення та групування, використані під час дослідження європейського досвіду публічного управління забезпеченням фінансової безпеки та визначення можливостей його адаптації в Україні;

е) статистичні, економіко-математичні та аналітичні методи, зокрема ранжування, нормування, групування даних, аналіз абсолютних, середніх і відносних величин, побудова інтегральних індикаторів, які використано при оцінюванні рівня фінансової безпеки України та визначенні критичних факторів впливу на її стан;

є) методи експертних оцінок, контент-аналізу та формально-логічного аналізу, застосовані при дослідженні нормативно-правового забезпечення фінансової безпеки, виявленні регуляторних прогалин та розробленні пропозицій щодо удосконалення державної політики у цій сфері.

Інформаційною базою дослідження стали Конституція України, закони України, укази Президента України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Національного банку України, Рахункової палати, Державної служби статистики України, міжнародних фінансових організацій, Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Європейського Союзу, а також результати вітчизняних і зарубіжних наукових досліджень з питань публічного управління та забезпечення фінансової безпеки держави.

3. Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях.

Основні наукові положення, результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження достатньою мірою відображені в опублікованих наукових працях автора та пройшли належну апробацію у науковому середовищі.

За темою дисертації опубліковано 29 наукових праць, які повною мірою висвітлюють теоретичні, методологічні та прикладні аспекти дослідження проблем публічного управління у сфері забезпечення фінансової безпеки

України. Серед них 4 статті опубліковано у наукових виданнях, що індексуються міжнародною наукометричною базою Scopus, 17 статей розміщено у фахових наукових виданнях України категорії «Б», а також 8 публікацій апробаційного характеру у матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Аналіз змісту опублікованих праць свідчить про те, що в них знайшли належне відображення всі основні результати дисертаційного дослідження, зокрема питання теоретичного обґрунтування фінансової безпеки держави, розвитку механізмів публічного управління, оцінювання фінансових ризиків, удосконалення організаційно-управлінського забезпечення та формування стратегічних напрямів зміцнення фінансової безпеки України.

Кількість, рівень і зміст наукових публікацій відповідають встановленим вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук та підтверджують достатню повноту апробації й висвітлення результатів проведеного дослідження.

4. Теоретична та практична цінність, впровадження результатів дослідження.

Теоретична цінність дисертаційної роботи Штанцеля Сергія Едуардовича полягає у поглибленні наукових засад публічного управління у сфері забезпечення фінансової безпеки держави та розвитку теоретико-методологічних підходів до формування сучасної системи управління фінансовою безпекою України. У роботі розвинено наукові уявлення про сутність фінансової безпеки держави як складної багатокомпонентної системи, уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження, удосконалено підходи до визначення змісту механізмів публічного управління фінансовою безпекою та обґрунтовано концептуальні засади їх функціонування.

Науковий інтерес становлять запропоновані автором підходи до формування механізму публічного управління забезпеченням фінансової безпеки держави, методика оцінювання ефективності та результативності публічного управління у цій сфері, а також стратегічні підходи до управління

фінансовою безпекою в умовах воєнного та повоєнного розвитку України. Вагоме теоретичне значення має розроблена структурно-функціональна модель системи забезпечення фінансової безпеки, яка інтегрує суб'єктів управління, інституційні механізми, інструменти державного впливу та інформаційно-аналітичне забезпечення процесів прийняття управлінських рішень.

Практична цінність дисертаційного дослідження полягає у спрямованості одержаних результатів на вирішення актуальних завдань удосконалення державної політики у сфері забезпечення фінансової безпеки України. Запропоновані автором науково-практичні рекомендації можуть бути використані органами державної влади під час розроблення стратегічних документів, програм розвитку фінансової сфери, удосконалення нормативно-правового забезпечення фінансової безпеки, формування системи моніторингу фінансових ризиків та підвищення ефективності діяльності суб'єктів публічного управління.

Практичного значення набувають рекомендації щодо створення координаційного центру управління фінансовими ризиками, формування інтегрованої інформаційно-аналітичної платформи забезпечення фінансової безпеки, удосконалення механізмів фінансового моніторингу, розвитку системи стратегічного прогнозування та впровадження сучасних цифрових інструментів управління фінансовими процесами. Запропоновані підходи можуть бути використані в діяльності Міністерства фінансів України, Національного банку України, Рахункової палати, центральних органів виконавчої влади та інших суб'єктів забезпечення фінансової безпеки держави.

5. Оцінка оформлення дисертації та змісту реферату.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до встановлених вимог, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук. Структура роботи є логічною та послідовною, виклад матеріалу характеризується науковою обґрунтованістю, чіткістю формулювань і належним рівнем аргументації. Таблиці, рисунки та додатки органічно доповнюють зміст дослідження та сприяють кращому сприйняттю отриманих результатів.

Реферат дисертації повною мірою відображає основні положення, наукову новизну, теоретичні та практичні результати дослідження. Його зміст відповідає структурі дисертаційної роботи, коректно висвітлює мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження та одержані наукові результати.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Враховуючи високий рівень наукової новизни та ґрунтовну аргументацію ключових положень дисертації Штанцеля С. Е., вважаємо за доцільне звернути увагу на низку дискусійних моментів, які можуть стати основою для подальших наукових розвідок:

У підрозділі 1.3 на с. 64 представлено Таблицю 1.3 «Дефініції фінансової безпеки держави в межах підходів її формування і забезпечення», в якій систематизовано чотири підходи — системний, інституціональний, суб'єктний та об'єктний. Проте авторське узагальнення визначень зосереджене переважно на статичних характеристиках фінансової безпеки. На нашу думку, доцільно було б відобразити динамічний вимір кожного підходу, зокрема здатність системи адаптуватися до умов воєнного стану, що суттєво підвищило б прикладну цінність запропонованої класифікації.

У підрозділі 2.3 на с. 120 подано Таблицю 2.4 «Інструменти публічного макрорегулювання зниження рівня загроз на фінансову безпеку держави», яка охоплює широкий перелік регуляторних інструментів. Разом із тим, у таблиці не встановлено критеріїв пріоритетності застосування того чи іншого інструменту залежно від характеру загрози — зовнішньої чи внутрішньої. Введення такого критерію дозволило б органам публічного управління ефективніше обирати відповідні важелі впливу в умовах обмеженості ресурсів.

У підрозділі 4.2 на с. 298 відображено Рис. 4.8 «Матриця оцінки ризиків фінансовій безпеці України за джерелами їх виникнення», який є цінним інструментом діагностики загроз. Однак матриця не містить часового виміру — тобто не відображає, як змінювалася інтенсивність окремих ризиків протягом досліджуваного періоду. Включення динамічної складової до матриці значно

посилило б аналітичну спроможність запропонованого інструментарію та дозволило б відстежувати тенденції трансформації ризикового середовища.

У підрозділі 4.4 на с. 300 проведено факторний аналіз чинників впливу на фінансову безпеку, результати якого систематизовано у Таблиці 4.12. Проте у роботі не здійснено зіставлення виявлених факторів із відповідними суб'єктами публічного управління, відповідальними за нейтралізацію кожного з них. Подібне інституційне «прив'язування» факторів до конкретних органів влади суттєво підвищило б практичну орієнтованість результатів аналізу та їхню придатність для вироблення управлінських рекомендацій.

У підрозділі 5.2 на с. 367–378 запропоновано концептуальну модель механізму публічного управління фінансовою безпекою та відповідну систему оцінювання, відображену у Таблиці 5.2. Модель вирізняється комплексністю та охопленням різних рівнів управління. Проте поза увагою автора залишилось питання верифікації запропонованої моделі на основі реальних статистичних даних за конкретний часовий проміжок, що є важливим для підтвердження її практичної застосовності. Включення результатів апробації моделі на фактичних показниках фінансової безпеки України надало б запропонованому механізму більшої доказовості.

Висловлені зауваження жодною мірою не применшують наукової цінності проведеного дослідження, а навпаки, свідчать про його дискусійний потенціал і відкривають нові перспективи для подальшої наукової полеміки та розробки порушених проблем.

7. Загальний висновок.

За своїм змістом і загальною спрямованістю дисертаційне дослідження Штанцеля Сергія Едуардовича відповідає обраній спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління та присвячене вирішенню актуальної наукової проблеми удосконалення механізмів публічного управління у сфері забезпечення фінансової безпеки України.

Дисертаційна робота містить повною мірою обґрунтовані наукові положення, результати та рекомендації, які роблять вагомий внесок у розвиток

науки державного управління. Отримані результати характеризуються належним рівнем наукової новизни, теоретичної обґрунтованості та практичної значущості.

Дисертаційна робота та реферат виконані з дотриманням вимог щодо структури, змісту та оформлення наукових досліджень. Основні результати дослідження пройшли належну апробацію, достатньо повно висвітлені у наукових публікаціях автора та відображають зміст отриманих наукових результатів.

Дисертація є самостійно виконаною завершеною науковою працею, у якій відсутні порушення принципів академічної доброчесності.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація Штанцеля Сергія Едуардовича на тему «Публічне управління у сфері забезпечення фінансової безпеки в Україні» за змістом, рівнем наукової новизни, теоретичним і практичним значенням відповідає вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17 листопада 2021 року, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Професор кафедри економіки та публічного управління

Національний аерокосмічний університет

«Харківський авіаційний інститут»

доктор наук з державного управління, професор **Вероніка КОВАЛЬЧУК**

ПІДПИС
ЗАСВІДЧУЮ

Учений секретар університету